TOETSBLOK 2

Thema 3 & 4

Antwoordmodel voor de docent

THEMA 3

Temu, Shein & de echte prijs van je kleding

Brede welvaart & schaarste van de aarde

THEMA 4

Vapes, Red Bull & de betuttelende overheid

Marktfalen, accijns en de rol van de staat

Leerjaar 2 basis/kader

Alle antwoorden en uitwerkingen bij de lessen en extra rekenopdrachten van dit toetsblok.

Versie november 2026

Antwoordmodel thema 3 — Temu, Shein & de echte prijs van je kleding

Rekenopdrachten — uitwerkingen

Les 3.3

1. Antwoord: € 15 — Maatschappelijke kosten = productiekosten + externe kosten = 6 + 9 = €15,-.
2. Antwoord: € 12 — 18 - 6 = €12,- aan externe kosten.
3. Antwoord: € 12 — 50% van 8 = €4,-. Totaal: 8 + 4 = €12,-.
4. Antwoord: € 13 — A: 4 + 6 = €10,-. B: 10 + 3 = €13,-. Kledingstuk B heeft de hoogste maatschappelijke kosten: €13,-.
5. Antwoord: € 12 — 7 + 5 = €12,-.
6. Antwoord: € 3 — 50% van 2 = €1,-. Totaal: 2 + 1 = €3,-.

Extra rekenopdrachten

Niveau 2F

1. Antwoord: 100 gram — 300 / 3 = 100 gram.
2. Antwoord: € 6 — 8 - 2 = €6,-.
3. Antwoord: 400 — De helft van 800 = 800 ÷ 2 = 400.
4. Antwoord: € 12 — 3 × 4 = €12,-.
5. Antwoord: 25 — 250 ÷ 10 = 25 stuks.
6. Antwoord: € 18 — 15 + 3 = €18,-.
7. Antwoord: 15 — De helft van 30 = 30 ÷ 2 = 15.

Oefenbank — modelantwoorden

Les 3.1

1. Wat betekent schaarste? Kies A, B of C. A) Iets is tijdelijk uitverkocht. B) Er is niet genoeg voor alles wat mensen willen, dus je moet kiezen. C) Iets is heel duur.

B. Er is niet genoeg voor alles wat mensen willen. Daarom moet je kiezen.

2. Welke is een truc van een shopping-app? Kies A, B of C. A) Een klokje dat aftelt: 'Nog 2 minuten korting!' B) Een label met wasvoorschriften. C) Het adres van de klantenservice.

A. Door het klokje denk je dat je snel moet kopen.

3. Vul in: Er is maar een beperkte hoeveelheid schoon ... en grondstoffen. Dat is een grens van de ....

water; aarde.

4. Een trui kost €4,-. De naaister krijgt €0,20. Vul in: Van de €4,- krijgt de naaister maar € .... De rest gaat bijvoorbeeld naar de stof en het ....

€0,20; transport (of: de fabriek, de app, de btw).

5. Je wilt een nieuwe hoodie én naar de film. Je hebt maar geld voor één van de twee. Maak de zin af: Dit is schaarste, want ...

... ik heb niet genoeg geld voor allebei, dus ik moet kiezen.

6. 'Gratis verzending' is niet echt gratis. Maak de zin af: Iemand betaalt toch, want ...

... de kosten zitten verstopt in de prijs. Of anderen betalen: mensen die last hebben van vervuiling.

Les 3.2

1. Wat hoort bij welvaart in enge zin? Kies A, B of C. A) Hoe gezond je bent. B) Wat je kunt kopen van je geld. C) Hoe schoon de lucht is.

B. Welvaart in enge zin gaat over geld: wat je ervan kunt kopen.

2. De naaister van jouw trui krijgt heel weinig loon. Bij welke manier van kijken naar brede welvaart past dit? Kies A, B of C. A) Hier en nu. B) Later. C) Elders.

C. Elders: het gaat om mensen in een ander land.

3. Vul in met hier en nu, later of elders. (1) Er is minder schoon water voor kinderen in de toekomst: .... (2) Jij bent blij met je nieuwe trui: .... (3) Arbeiders in Bangladesh werken lange dagen: ....

(1) later, (2) hier en nu, (3) elders.

4. Vul in: Welvaart in enge zin gaat alleen over .... Brede welvaart kijkt ook naar gezondheid en het ....

geld; milieu.

5. Maak de zin af: Een trui van €4,- is goed voor mijn portemonnee, maar niet goed voor iedereen, want ...

... de naaister krijgt weinig loon, en er is veel water en energie gebruikt.

6. Noem iets waar jij blij van wordt dat bijna geen geld kost. Maak dan de zin af: Dit hoort bij brede welvaart, want ...

Bijvoorbeeld: sporten in het park. Dit hoort bij brede welvaart, want het gaat om gezondheid en plezier, niet om geld.

Les 3.3

1. Vul in: productiekosten + externe kosten = ...

Maatschappelijke kosten: de echte kosten voor iedereen.

2. Wat is een extern effect? Kies het goede antwoord. A: Een gevolg voor andere mensen, dat niet in de prijs zit. B: Korting in een webshop. C: Het loon van de naaister.

A: Een gevolg voor andere mensen, dat niet in de prijs zit.

3. Noem één negatief extern effect van kleding maken.

Bijvoorbeeld: vuil water door verf. Of vieze lucht door vliegtuigen. Of bergen afval.

4. Koppel het woord aan de uitleg. Woorden: productiekosten, externe kosten. Uitleg: A: de schade voor anderen. B: wat het bedrijf zelf betaalt.

Productiekosten = B: wat het bedrijf zelf betaalt. Externe kosten = A: de schade voor anderen.

5. Een T-shirt heeft €5,- productiekosten, de externe kosten worden geschat op €7,-. Bereken de maatschappelijke kosten.

€5,- + €7,- = €12,-.

6. Een spijkerbroek heeft €15,- productiekosten, de externe kosten worden geschat op €10,-. Bereken de maatschappelijke kosten.

€15,- + €10,- = €25,-.

7. Een fabriek loost verf in een rivier. Wie heeft daar last van? En betaalt de fabriek voor die schade? Leg uit.

De mensen die bij de rivier wonen hebben last van het vuile water. De fabriek betaalt daar niet voor: de schade zit niet in de prijs. Het is een negatief extern effect.

8. Een jas heeft €20,- productiekosten. De externe kosten zijn €12,-. Bereken de maatschappelijke kosten.

€20,- + €12,- = €32,-.

9. Waarom staat vuil water niet op het prijskaartje van een trui? Maak de zin af: "Omdat de fabriek ..."

Omdat de fabriek niet betaalt voor het vuile water. Andere mensen hebben de schade.

Les 3.4

1. Wat is globalisering? Kies A, B of C. A) Landen over de hele wereld werken en handelen steeds meer met elkaar. B) Elk land maakt alles zelf. C) Een land sluit zijn grenzen.

A.

2. Waarom wordt een T-shirt vaak in meerdere landen gemaakt? Kies A, B of C. A) Elk land doet de stap waar het goed of goedkoop in is. B) Het moet van de wet. C) Vliegen is gratis.

A. Dat heet specialisatie.

3. Zet de stappen in de goede volgorde. Schrijf 1, 2, 3 en 4 bij: naaien in de fabriek – katoen telen – het pakketje in jouw brievenbus – stof weven.

1 katoen telen, 2 stof weven, 3 naaien in de fabriek, 4 het pakketje in jouw brievenbus.

4. Kijk op het label van een eigen kledingstuk. Vul in: Mijn kledingstuk is gemaakt in .... Dat land ligt in het werelddeel ....

Er is geen vast antwoord. Bijvoorbeeld: gemaakt in Bangladesh, werelddeel Azië.

5. In welke sector werkt een katoenboer, en in welke sector werkt iemand in een kledingfabriek?

De boer: primaire sector. De fabriek: secundaire sector.

6. Kies de goede sector: primair, secundair, tertiair of quartair. a) een visser b) een supermarkt c) een school

a) primair b) tertiair c) quartair

7. Jullie maken met z'n tweeën 10 posters. Je kunt allebei alles doen, of de één tekent en de ander schrijft. Maak de zin af: Verdelen gaat sneller, want ...

... ieder doet waar hij goed in is en hoeft niet steeds te wisselen. Zo doen landen het ook: dat heet specialisatie.

8. Maak de zin af: Een nadeel van een T-shirt dat door veel landen reist, is ...

... dat er veel transport nodig is. Dat geeft vervuiling (CO2).

9. Een webshop in Duitsland verkoopt jou een trui. Een webshop in China ook. Bij welke trui kunnen invoerrechten gelden? Leg uit waarom.

Bij de trui uit China. Duitsland zit in de EU. China niet.

Les 3.6

1. Wat kun je vinden op het label van een kledingstuk?

Bijvoorbeeld het materiaal, het land waar het gemaakt is, en wasinstructies.

2. Noem een keurmerk dat op duurzame kleding kan staan.

Bijvoorbeeld Fairtrade of GOTS (Global Organic Textile Standard).

3. Wat is bewust kopen?

Kiezen voor een product met het milieu en de mensen die het maakten in gedachten, niet alleen de prijs.

4. Op een trui staat een keurmerk. Wat betekent dat? Kies het goede antwoord. A: De trui is eerlijk of beter voor het milieu gemaakt. B: De trui is in de uitverkoop.

A: De trui is eerlijk of beter voor het milieu gemaakt.

5. Noem één manier om bewust kleding te kopen. Maak de zin af: "Ik kan bewust kopen door ..."

Bijvoorbeeld: Ik kan bewust kopen door tweedehands te kopen. Of door op een keurmerk te letten. Of door minder vaak nieuwe kleren te kopen.

Antwoordmodel thema 4 — Vapes, Red Bull & de betuttelende overheid

Rekenopdrachten — uitwerkingen

Les 4.2

1. Antwoord: € 0,13 — 0,5 × 0,26 = €0,13.
2. Antwoord: € 6,60 — 10% van 6 = €0,60. Nieuwe prijs: 6 + 0,60 = €6,60.
3. Antwoord: € 6 — 5 + 1 = €6,-.
4. Antwoord: € 2 — 10 - 8 = €2,-.
5. Antwoord: € 1,10 — 1,00 + 0,10 = €1,10.
6. Antwoord: € 6 — 4 × 1,50 = €6,-.

Les 4.3

1. Antwoord: € 0 — Volledig vergoed: je betaalt €0,-.
2. Antwoord: € 75.000 — 500 × 150 = €75.000,-.
3. Antwoord: € 540 — 45 × 12 = €540,- per jaar.
4. Antwoord: € 40 — 100 - 60 = €40,-.
5. Antwoord: € 5 — 8 - 3 = €5,-.
6. Antwoord: € 8 — De helft van 16 = 16 ÷ 2 = €8,-.
7. Antwoord: € 200 — 20 × 10 = €200,-.

Extra rekenopdrachten

Niveau 2F

1. Antwoord: € 4 — 12 - 8 = €4,-.
2. Antwoord: € 1,30 — 1,20 + 0,10 = €1,30.
3. Antwoord: € 20 — 100 × 0,20 = €20,-.
4. Antwoord: 14 — De helft van 28 = 28 ÷ 2 = 14.
5. Antwoord: € 10 — 5 × 2 = €10,-.
6. Antwoord: € 4 — 10 - 6 = €4,-.

Oefenbank — modelantwoorden

Les 4.1

1. Vul aan: De prijs van een vape is eigenlijk te laag, want de kosten van ... zitten er niet in. Daardoor kopen mensen ... vapes dan goed is voor iedereen.

Bijvoorbeeld: de kosten van het afval (of de damp, of de zorgkosten) zitten er niet in. Daardoor kopen mensen meer vapes dan goed is voor iedereen.

2. Iemand vapet naast jou bij de bushalte. Jij ademt de damp in. Wat is dit? Kies A, B of C. A) Een negatief extern effect. B) Een persoonlijk risico. C) Een subsidie.

A. Jij hebt er last van, maar jij hebt niets gekocht.

3. Welke schade is een persoonlijk risico? Kies A, B of C. A) Een lege vape ligt op straat. B) De gebruiker raakt zelf verslaafd. C) Iemand anders ademt de damp in.

B. De gebruiker heeft er zelf last van.

4. Vul in: Een extern effect is een gevolg voor iemand die niets ... of verkocht. Het zit niet in de ....

kocht; prijs.

5. Maak de zin af: De overheid bemoeit zich met vapes, want ...

... vapen geeft last voor anderen (damp, afval) en de overheid wil jongeren beschermen tegen verslaving.

6. Een lege wegwerpvape met een batterij ligt op straat. Maak de zin af: Dit is een negatief extern effect, want ...

... het afval is slecht voor de natuur en de buurt, en die schade zit niet in de prijs van de vape.

Les 4.2

1. Wat is een accijns, en op welke producten wordt accijns geheven?

Een extra belasting. Bijvoorbeeld op sigaretten, drank en benzine.

2. Waarom heft de overheid accijns op bepaalde producten?

Zodat mensen minder kopen van iets wat slecht is. En de overheid krijgt er geld door.

3. Hoeveel belasting betaal je ongeveer per liter frisdrank? En op welk drankje zit deze belasting niet?

Ongeveer 26 cent per liter. Op water zit deze belasting niet.

4. De overheid zet een extra belasting op een product. Wat gebeurt er met de prijs? En wat doen kopers dan meestal?

De prijs gaat omhoog. Kopers kopen er dan meestal minder van.

5. Een fles frisdrank van 1 liter kost €1,50 zonder belasting. Er komt €0,26 belasting bij (zonder btw). Wat is de nieuwe prijs?

€1,50 + €0,26 = €1,76.

6. Waarom blijven mensen die verslaafd zijn aan sigaretten vaak kopen, ook als de prijs stijgt? En waarom werkt een hogere prijs bij jongeren beter?

Wie verslaafd is, kan moeilijk stoppen en koopt daarom toch. Jongeren hebben minder geld en zijn vaak nog niet (zwaar) verslaafd. Daarom kopen zij wél minder als het duurder wordt.

7. Water is vrij van de belasting op frisdrank. Wat wil de overheid daarmee bereiken?

Water wordt dan goedkoper dan frisdrank. De overheid hoopt dat mensen vaker water kiezen in plaats van frisdrank of energiedrank.

Les 4.3

1. Welke is een subsidie? Kies A, B of C. A) De gemeente betaalt de contributie van de sportclub voor kinderen uit gezinnen met weinig geld. B) Een blikje frisdrank wordt duurder door belasting. C) Een winkel geeft 10% korting.

A. De overheid (hier de gemeente) betaalt mee, zodat sporten goedkoper wordt.

2. Accijns of subsidie? Schrijf bij elk het goede woord. (1) Sigaretten worden duurder door een extra belasting. (2) Sporten wordt goedkoper door geld van de gemeente.

(1) accijns, (2) subsidie.

3. Vul in met duurder of goedkoper. Met accijns maakt de overheid ongezond gedrag .... Met subsidie maakt de overheid gezond gedrag ....

duurder; goedkoper.

4. Vul in: De overheid maakt elk jaar een ...: een lijst met al het geld dat binnenkomt en al het geld dat ze uitgeeft.

begroting.

5. Maak de zin af: Een subsidie op sporten is goed voor iedereen, want ...

... kinderen die sporten zijn gezonder, en ook kinderen uit gezinnen met weinig geld kunnen meedoen.

6. Het geld voor een subsidie komt ergens vandaan. Maak de zin af: Het geld voor een subsidie komt uit ...

... de belastingen die iedereen betaalt.

Les 4.4

1. Wat betekent betutteling? Kies A, B of C. A) De overheid bemoeit zich te veel met wat jij zelf mag kiezen. B) De overheid geeft je geld. C) De overheid maakt een product goedkoper.

A.

2. Wie wil de overheid met het smaakjesverbod vooral beschermen? Kies A, B of C. A) Jongeren. B) Winkeliers. C) Fabrikanten.

A. Zoete smaakjes maken vapen aantrekkelijk voor jongeren.

3. Kijk naar de tabel in deze les. Vul in: In 2021 vapete ...% van de 12- tot 18-jarigen. In 2024 was dat ...%.

1,3%; 7,6%.

4. Vul in: Een tabaksfabrikant stapte naar de .... Die zei in 2024: het smaakjesverbod mag ....

rechter; wel.

5. Kies je standpunt en maak de zin af: Ik ben vóór / tegen een verbod op energiedrank onder de 16, want ...

Er is geen goed of fout antwoord. Bijvoorbeeld: vóór, want veel cafeïne is slecht voor je slaap. Of: tegen, want je kunt het toch via oudere vrienden kopen.

6. Maak de zin af: Sommige mensen vinden het smaakjesverbod betutteling, want ...

... volwassenen mogen dan niet meer zelf kiezen welke smaak ze vapen.

Les 4.5

1. Noem twee instrumenten die de overheid kan inzetten tegen een schadelijk product.

Bijvoorbeeld: accijns (belasting) en een leeftijdsgrens of verbod.

2. Wat is een subsidie?

Geld van de overheid om bepaald gedrag of product te stimuleren.

3. Wat is een leeftijdsgrens?

Een regel die bepaalt vanaf welke leeftijd je iets mag kopen of doen.

4. De overheid verbiedt een drankje. Jongeren kopen het dan stiekem via internet. Werkt het verbod dan goed? Kies ja of nee. Maak de zin af: "Nee, want ..."

Nee, want de jongeren drinken het drankje nog steeds.

5. Welke maatregel maakt een drankje duurder? Kies uit: accijns / subsidie / leeftijdsgrens.

Accijns. Die extra belasting maakt het drankje duurder.